

Het Gentsche Stadsbestuur van 1302 tot 1345

En een en ander betreffende het
Gentsche Stadspatriciaat

door

Dr P. ROGGHÉ

DEZE SCHEETS betreffende het Gentsche stadsbestuur is slechts de voorbereiding van een uitgebreide studie over het Gentsche stadspatriciaat in de XIVe eeuw.

In deze studie zijn niet alle elementen betreffende het stadsbestuur door ons behandeld geworden. Van de « vijftig man » of van de « collatie », die blijkbaar kort voor het bewind van Jacob van Artevelde is ontstaan, is er geen sprake. Wij legden alleen den nadruk op de samenstelling en de historische ontwikkeling van de raden der schepen, van den buitengewonen raad der hoofdmannen en de in aansluiting aan deze raden meewerkende ontvangers en dekens der ambachten. Wij deelden ook een en ander mede betreffende de personen, die in bedoelde raden zeteiden, en maakten, waar het gelegen kwam, een kort vergelijk met gewezen heerschers en vroegere toestanden.

Met deze studie was het ons vooral zaak én talrijke historische dwalingen, soms van formaat, recht te zetten én een wellicht beter begrip te geven van een historische periode, die ten volle onze aandacht verdient.

* * *

Sinds de « democratische » omwenteling op 12 Juli 1302 de Gentsche patricische regeering had doen verdwijnen, werd de stedelijke gemeenschap gedurende een paar maanden bestuurd door twee « gou-

verneurs » (1) in afwachting dat nieuwe schepenen zouden worden verkozen. Bij het aanstellen van deze laatsten hield de graaf ook rekening met de ambachten vooral dat van het lakenbedrijf dat hij reeds in 1297 onder zijn bescherming had genomen (2). De « goede lieden » (3) die thans als schepenen fungeerden vormden twee groepen van dertien personen, gekozen door vier kiezers van den graaf en door vier anderen door de stad zelf aangeduid (4). In tegenstelling met de beruchte XXXIX scabini, allen erfachtige lieden, die vroeger zoo goed als levenslang hun ambt bekleedden en onder elkaar de mogelijke leemten in het stadsbestuur aanvulden (5) geschiedde de verkiezing van de volksgesinde schepenen nu elk jaar op 15 Augustus onder leiding van den graaf (6).

Al dadelijk na hun aanstelling deden de nieuwe schepenen door den graaf in het voordeel der « plebei » nieuwe of grootere (17) vrijheden toestaan. Zij waakten er tevens op op hun beurt de volksvijandige patriciërs, van wie vele gedood en andere verbannen waren, uit het stadsbestuur te houden (8). Spijt vele leden der « oude » XXXIX en

-
- (1) H. VAN WERVEKE. *De Gentsche Stadsfinanciën in de Middeleeuwen.* (Brussel 1934), p. 312.
  - (2) L. M. WARKOENIG. *Documents inédits relatifs à l'histoire des 39 de Gand suivis d'éclaircissements historiques.* (Gand 1832) p. 24; ESPINAS ET PIRENNE. *Recueil des documents relatifs à l'histoire drapière en Flandre.* (Bruxelles 1909) II, 394 n° 407.
  - (3) Het is waarschijnlijk dat het « mestir del draperie » waarvan sprake in 1297 na 12 Juli 1302 reeds gesplitst was. In elk geval fungeerden als schepenen van 1302 tot 1305 reeds volders en wevers naast brouwers, bakkers, schoenmakers, metsers, bontmakers e.a. F. BLOCKMANS. *Eenige nieuwe gegevens over de Gentsche Draperie 1120-1313* in B.C.R.H. t. CIV 1939) p. 259-260; *Memorieboek der stad Ghent van 't j. 1301 tot 1737.* (Gent 1852), I, 6 tot 13. In 1306 bestond reeds een deken der volders. N. DEPAUW. *Dit is besouch van dien dat Pieter Boe en Lenz zijn broeder ontracht waren den heere van Sinte Verriken Kerke te Gent.* (Gent 1890) p. 43.
  - (4) In uitvoering van de keure van Philips de Schoone van November 1301. *Stadsarchief Gent. Chartes 233.*
  - (5) F. BLOCKMANS. *Het Gentsche stadspatriciaat tot omstreeks 1302.* (Antwerpen 1938) p. 332.
  - (6) N. DEPAUW. *Cartulaire historique et généalogique des Artevelde.* (Bruxelles 1920) p. 120-121. Reeds vroeger, doch voor korten duur, fungeerden 26 schepenen te Gent. Zie F. BLOCKMANS. *De voorbereiding van een grooten tijd. Gent omstreeks 1336.* (Antwerpen 1942) p. 64-65.
  - (7) Verbod om geweven en gevold laken uit den vreemde in de stad te brengen. ESPINAS ET PIRENNE, *gec. werk II*, p. 399; uitbreiding van het recht het lakenbedrijf te verbieden in een straal rond de stad. Deze straal werd van drie op vijf mijlen gebracht. Dit recht werd later door Lodewijk van Nevers geconfirmeerd. ESPINAS ET PIRENNE, *gec. werk II*, 406-408-413.
  - (8) V. FRIS. *Histoire de Gand.* (Gand 1930) 59.

hun aanhang zich niet in de stad durfden vertoonen uit vrees er gelyocht te worden (9). bleven toch andere patriciërs of hun nakomelingen niet lijdzaam toezien.

Vele majores die blijkbaar niet tot de ambachten behoorden (10) slaagden er reeds van 1303 af in zich als schepenen te doen verkiezen zoodat het bewind niet uitsluitend door leden van de ambachten werd gevoerd. Anderen, « lediggangers » (11) deden zich opteekenen in de ambachten, die zich in den aanvang van de XIVe eeuw sterk ontwikkelden en aan macht wonnen, om langs dezen weg terug aan het bewind te komen. Het sop was trouwens de kool waard. De volksgezinde schepenen speelden niet alleen een politieke en rechterlijke rol doch kwamen ook krachtig tusschen in het sociaal-economisch leven. Ze

(9) F. BLOCKMANS. *Stadspatriciaat* 381.

(10) Vele rijke lieden, die in de Gentsche stadsrekeningen vermeld staan als pachters van de stedelijke inkomsten als Gherolf Depape, Jacob over 't Water, Symoen de Brune, Zegher de Grootte, Boidin van de Ameede, Symoen en Boidin van Ravenschoot, Philips ute Meerhem e.a. waren schepenen van 1303 af en in de volgende jaren. Daar Zegher de Grootte in de rekeningen vermeld staat als koopman in tegenstelling met leden uit de ambachten kan worden aangenomen dat ook pachters en andere lieden geen deel uitmaakten van de ambachten. J. VUYLSTEKE. *Gentsche stads- en baljuwrekeningen. 1280-1336* (Gent 1900) tekst I, 70. Verscheidene pachters als Jan van Artevelde, Jacob Rijnvisch, Symoen van de Kerchove e.a. maakten later met zekerheid deel uit van de de « poorterie ». J. VUYLSTEKE, *gec. werk I*, 540-544, en *Stadsarchief Gent Stadsrekeningen 1360-61 fol. CVIII^v*. Andere pachters die lid waren van een ambacht als Michiel Deynoet, Jan Borluut, Jan van Dessel e.a. moeten beslist geen arme lieden zijn geweest. Betreffende de Depape's, een rijke familie van pachters raadplege men het werk van prof. H. van Werveke over de Gentsche stadsfinanciën. 214-215. In 1303 was een zekere Symoen de Brune, die enkele jaren later als pachter in de rekeningen vermeld staat, voorscheper van Gedeele. *Memorieboek I*, 10. J. VUYLSTEKE, *gec. werk I*, 55. De volgende jaren waren het Jan Utendaele, Boidin van de Ameede, Symoen de Brune, Jan de Backere, Gherolf de Pape. Van deze lieden vonden we nergens een spoor dat ze lid waren van de ambachten. In 1306 was een zekere Wasselin van de Purte, voorscheper van de Keure. De man was bezitter van talrijke moeren te Zelzaete. (*Stadsarchief Gent. Jaarboek van de Keure (J.B.K.) 1360 fol. 3^v en 1372 fol. 8.* Ook hij behoorde blijkbaar niet tot een ambacht, daar hij behoorde tot een geslacht van lakensnijders. *Stadsarchief Gent. J.B.K. 1345 fol. 22^v, 1360-61 fol. 22 en 1343 fol. 11^v*. Blijkbaar waren vele van bedoelde pachters als de de Pape's, de de Backere's e.a. nakomelingen van de oude of nieuwe XXXIX. F. BLOCKMANS. *Stadspatr.* 460 en volgende. Zelfs als Philips Ute Meerhem wellicht een gewezen schepen uit den raad der XXXIX. *ib.* 464. Deelen wij nog mede dat een zekere Jan van Vallesinse, van Wallescine of van Valessene, die een tijd halleheer was en het beroep van wisselaar uitoefende in 1311 en 1317 als schepen fungeerde. Ook hij zal wel geen deel van de ambachten hebben uitgemaakt. J. VUYLSTEKE, *gec. werk I*, 132-236. *Memorieboek I*, 18-25.

(11) *Stadsarchief. Gent. Ambacht der Wagenmakers 163/I f. 10.*

regelden aldus loonconflikten, bemoeiden zich met de vrijheden der ambachten, namen maatregelen om vreemde mededinging uit te schakelen, enz. (12).

Vele majores waren er zich van bewust dat hun belangen en profijt in de ambachten als in het stadsbestuur op het spel stonden. Terwijl tusschen de jaren 1302- en 1311-12 vele majores door middel van de ambachten naar de macht in den schependraad zochten (13) en anderen wachtten op een geschikter oogenblik om desnoods met geweld hun gezag te herstellen, kende het « democratisch » reactionnair bewind, schier van zijn ontstaan af, een neiging om zich zelf te kleineeren. In den loop van enkele jaren poogden sommige politiciers hun verkiezing als schepenen te bestendigen. Een zekere Baudin Parijs, voorschepen in 1303, was in 1306 voorschepen van Gedeele en twee jaar later, tot hij uit het graafschap werd verbannen, was hij opnieuw voorschepen van de Keure (13bis). Hetzelfde poogden Jan van Gavere, Jan van Havesdonck, Goessin Selverberch, Macharis van Schoorisse, Jan Tryl, Jan van Cleemputte (14) en vele anderen te verwezenlijken. Bovendien streefden zelfs verscheidene families er naar zich door meerdere leden in het stadsbestuur te doen vertegenwoordigen. Dit was het geval met de Van Deinze's, de Brune's, de Van der Vloets, de Selverberchs, de Van der Hoye's, de Van der Kerchove's, de Tryls (15).

Vele patriciërs, die in 1302 de Fransche kroon hadden gesteund, waren wellicht na het verdrag van Athis-sur-Orge (1305) doch vooral

-
- (12) ESPINAS ET PIRENNE, *gec. werk* II, 487, 479, 481; Ch. DIERICX, *Mémoires sur les lois et coutumes et les privilèges des Gantois* (Gand 1817) I, 404.
- (13) Dat was het geval met her Jan de Timmerman, die tegelijk volder en lakenkoopman was (1305-1309). Hij werd later zelfs deken van de volders. Hetzelfde betref Jan van Dessel, die tegelijk volder en makelaar in granen was. Ook hij zou later deken van de volders worden. ESPINAS ET PIRENNE, *g. w.*, I, 616-627. J. VUYLSTEKE, *gec. werk*, II, 683. DEPAUW, *Stadsrek.* I, 365-366.
- (13bis) *Memorieboek der stad Gent*. Deel I. Zie de jaren 1302-1306-1308.
- (14) Jan van Gavere was schepen van de Keure of van Gedeele van 12 Juli tot 15 Aug. 1302, in 1302, in 1305, 1308, 1311; Jan van Havesdonck in 1302, 1307, 1311; Goessin Selverberch van 12 Juli tot 15 Aug. 1302, in 1306, in 1308; Macharis van Schoorisse in 1303, in 1311; Jan Tryl in 1306, 1308, 1311; Jan van Cleemputte in 1307 en 1311. Zie *Memorieboek*. Deel I.
- (15) Er waren Arnout, Daneel en Jan van der Vloet, Jan van Deynze an de Ketel-poorte, deze van over de maerct en dese van vóór de Freremineuren; Goessin en Segher Selverberch; Symoen en Jan de Brune; Jan, Claeys en Heinderic Van der Hoye; Willem en Baudin Van den Kerchove, Symoen en Jan Tryl, enz. Zie *Memorieboek* I.

nadat de stad dit verdrag door de overeenkomst van Parijs (1309) had geratificeerd, te Gent teruggekeerd. Ongeveer drie jaren later waren de Gentsche majores reeds zoo bewust van hun macht dat ze het aandurfden met klappende vaandels de straten op te loopen. Dit lokte echter het verweer uit van de « plebei », die spijt de tusschenkomst van den toegeloopten graaf, de majores op den Vischmarkt en op de Hoogpoort neerhaken. Woedend verliet de graaf met zijn baljuw en zijn aanhangers daarop de stad. De zegevierende wevers stelden toen, zonder 's graven goedkeuring, nieuwe schepenen aan. Enkele maanden later verzoende de stad zich echter te Male met « minhere van Vlaenderen », die de Gentenaars een zware boete oplegde en hun magistraat deed veranderen (16) in het voordeel der « poorters ». Ofschoon wij eerst in 1326 hooren van iemand die « deken was van deghenen die van ghenen ambachte » zijn en in de bronnen slechts in 1327 uitdrukkelijk gewag wordt gemaakt van « poorters » in tegenstelling met leden van de ambachten (17) meenen wij nochtans het bestaan van de « poorterie » onder welke vorm ook en hoe ze toen ook georganiseerd mocht zijn in de jaren 1311-12, wellicht nog vroeger, vast te kunnen leggen.

Inderdaad, wij vestigden reeds de aandacht op het feit dat van 1303 af, wellicht nog een jaar vroeger, sommige majores, die niet tot de am-

---

(16) V. FRIS. *gec. werk.* 60-61; J. VUYLSTEKE: *Uitleggingen tot de Gentsche Stads- en baljurwrekeningen.* 181-182.

(17) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* tekst I 540, II 589.

In de Gentsche stadsrekeningen van 1314-15 werden bij stedelijke afvaardigingen onderscheid gemaakt tusschen « coopmans » als Zegher de Groote en Claes de Bake (J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I 70) en lieden uit de ambachten. In 1316-17 is er sprake van lieden « over de prochie » als Ph. Scivale, Jacob Demets, Gelnote Damman, Jan Masch, Heinric Boele, Everdeye de Jongen J. Van Vuerne, W. Wenemaer, Jan den Vogel. J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I 109-111-118. Ongetwijfeld waren deze koopmans en vele lieden « over de prochie » poorters. Deze poorters fungeerden als schepenen: in 1309 Philips Scivale, in 1311 Jac. Demets. In 1312, naast vele nakomelingen der vroegere XXXIX, Willem Wenemaer, Gelloet, Damman, Jan Masch, in 1313 Philips Scivale, Claes de Bake, in 1314 Everdeye de Jonghe enz. Zie *Memorieboek I*. Ook Gelloet van Lens, een rijke lakenhandelaar die onder het bewind van Artevalde hoofdman zou worden, fungeerde reeds als schepen in 1310. Hij behoorde tot de poorterie.

bachten behoorde, als schepenen fungeerden (18). Het is echter moeilijk aan te nemen dat deze lieden, zonder georganiseerd te zijn, genoeg gewicht in de balans konden werpen om individueel gekozen te worden. Het is mogelijk dat, ofschoon, de koopmansgilde met al haar voorrechten na 12 Juli 1302 was afgeschaft, sommige rijke lieden, renteniers en kooplui, een groepeerling vormden die later, gesteund op stevige grondvesten, tot het ontstaan van de « poorterie » zou leiden. In elk geval is er reeds van een organisatie sprake, wanneer de majores in 1311 met « ontplokenen bannieren », op straat vergaderen en de graaf zelf in een manifest treffend onderscheid maakt tusschen « majores » en « plebei » (19)). Wanneer bovendien in 1312, nadat de stad zich met den graaf had verzoend, veruit de nieuwe schepenen, die doorgaans, in tegenstelling met hun collega's van van 1302, klinkende namen dragen als Ute Volderstrate, Utendaele, De Rike, Bette, Van Roeselaer, Van Vaernewijck, Damman, e. a. (20), erfachtige lieden zijn (21) en later

-
- (18) Als Gherolf Depape, Jacob van Over 't Water, Symoen de Brune, Symoen en Boidin van Ravenschoot, Zegher de Groote, Philips Ute Meerhem. Ook in de ambachten waren er majores als « her » Michiel van West (J. VUYLSTEKE *gec. werk.* I, 45 en F. BLOCKMANS. *Bijdrage tot de studie van het stedelijk « allodium » te Gent* (B.C.R.H. tome XIV, fasc. II 1935) p. 152. Jan van Cleempitte, die stadsontvanger werd en schepen, Jan van Dessel, Jan de Temmerman, Jan Borluut e.a. Zie elders in deze studie: pagina 160.
- (19) J. VUYLSTEKE. *Uitleggingen* 181-182.
- (20) Blijkbaar waren vele van deze lieden nakomelingen van de XXXIX of wellicht als Philips Utendaele, Justaes de Dorpere, Gelloet Damman, Jan van Roeselaere, Jan Masch zelfs gewezen patricische schepenen. cfr. F. BLOCKMANS; *Stadspatriciaat* 460 tot 464. Philips Utendaele had een zoon Philips genaamd (1328) N. DEPAUW. *Cart. Art.* 390.
- (21) Ofschoon het statuut, voor 1302 verbonden aan de « hereditas » grootendeels was verloren gegaan met den ondergang van het oudste Gentsche stadspatriciaat bleef toch aan de eigenaars van erven nog den titel van « erfachtig man » verleend in den aanvang van de XIVe eeuw. Van deze « hereditas » waaraan voorheen een sociaal en politiek privilege was verbonden is er nu geen sprake meer. De « hereditas » of stedelijk vrijbezit beteekende voor den eigenaar nog slechts dat hij fortuin had. F. BLOCKMANS. *Bijdrage tot de studie van het stedelijk « allodium »* 148. Bedoelde « hereditas » bleek blijkbaar toch in de eerste helft van de XIVe eeuw een der bijzonderste voorwaarde te zijn om tot de « poorterie » te behooren. Onze opzoekingen leiden tot de constatacie dat alle « poorters » die ons bekend zijn, erfachtige lieden waren. In 1312 waren de meeste schepenen als Gelloet Damman, Philips Utendaele, Willem Van Vaernewijck e.a. viri hereditarii. (*Stadsarchief Gent*. *Kerkarchief St. Jacob*, Armen n° 4 en 5); N. DEPAUW. *Cart. Ar.* 690; A. de GHHELLINCK d'ELSEGHEM-VAERNEWIJCK: *Chartes et documents concernant la famille van Vaernewijck* (Gand 1899-1919) I, 125-135-145. Voor Willem Wenemaer zie ook: *Chronicon comitum Flandrensium* in J. J. DESMET. *Corpus Chronicorum Flandriae* (Bruxelles M.D.C.C.C. XXXVII) t. I, 165, en *Memorieboek* I, 19-25, waar Willem « Dier » wordt genoemd.

bekend staan als leden van de poorterie (22) laat dit geen twijfel meer over betreffende de macht van de georganiseerde majores (23).

Mettertijd steeg de macht der majores en slonk het gezag der wevers. In 1319 geraakte de stad opnieuw in geschil met den graaf. Deze had in Juli 1319 een laatste maal gepoogd den strijd met Frankrijk gewapenderhand in zijn voordeel te beslechten. Onder de Gentsche schepenen, van wie de meesten de volkspartij genegen waren, ontstond oneenigheid. Sommigen voelden veel voor een verstandhouding met Frankrijk. Toen Robrecht van Bethune met zijn leger de Leie wilde oversteken om Rijsel te gaan belegeren, weigerden de Gentenaars hem te volgen. De oude graaf strafte toen de stad, die de haar opgelegde boete weigerde te betalen. Gentenaars beleedigden bovendien 's graven zonen. Hierop belegerde de graaf de stad die genoodzaakt werd te onderhandelen. De verzoening greep plaats op 30 Januari 1320 (24).

Niet alleen zou de stad een zware boete betalen doch er werd tevens afgerekend met de schepenen en de partij, die den graaf in den steek hadden gelaten en het verzet tegen hem hadden aangevoerd. Onder druk van den graaf besloten zeven van de dertien schepenen van de Keure hun zes kollega's voor 50 jaar uit Vlaanderen te verbannen. De verstootenen werden er bovendien van beschuldigd dat zij onrechtmatig een wedde hadden genoten toen ze schepenen waren, dat geld, bestemd om schulden af te korten, in hun zak was terecht gekomen, dat zij als schepenen ook pachters van het ongeld waren geweest en tenslotte dat ze te Sint-Truiden een brief hadden bezegeld zonder hiervan voorkennis aan hun kollega's te hebben gedaan (25).

Naast de nieuwe schepenen fungeerden thans hoofdmannen, die

---

(22) Zoo bv. Willem Bette, ser Asscerix als Willem Bette, ser Willemsone (*Stadsarchief Gent*. Stadsrek. reeks 400 n° 9 netboek 1358-59, fol. XXI^v en fol. XXI en II^v).

(23) Deelen wij nog mede dat bij het ondertekenen van den vrede van Parijs van 1309 tusschen Frankrijk en Vlaanderen talrijke schepenen van vóór 1302 en hun nakomelingen voor Gent reeds optraden. We noemen enkele namen: Jacob Rijnvisch, Hughe Masch, Jan van Roeselaere, Hendrik de Jonghe, Pieter de Rilke of Rijke Pieter e.a. Vergelijk F. BLOCKMANS, *gec. werk* 460 tot 465 met N. DEPAUW. *Cart. Art.* 52 tot 54. Verscheidene majores, die later deel uitmaken van de poorterie, speelden toen reeds een politieke rol. Citeeren wij: Salomon Borluut, Thomas van Vaernewijck, Jacob Rijnvisch, Hughe Masch. N. Depauw. *ib.*

(24) V. FRIS. *Histoire de Gand*. 62-63.

(25) ESPINAS ET PIRENNE. *gec. werk*. II, 408-409; *Memorieboek I*, 27..

tegelijk « beleeders en ontvangers waren van der stede goede » (26). Met zekerheid waren vier van de vijf, zoo niet allen leden van de poorterie (27). Het nieuw buitengewoon bewind belette geenszins dat ver-tegenwoordigers van de kleine neringen en van de volders met « poorters » als schepenen zetelden (28).

Het kante zich echter krachtig tegen de wevers, die alle politieke rechten verloren en van hun deken beroofd werden (29). Een paar weken voor het verdrag van Arques tusschen graaf Lodewijk van Nevers en Vlaamsche Malcontenten, die een machtige omwenteling hadden ontketend, werd ondertekend legde de magistraat de Gentsche wevers bovendien zware lasten, als het weversgeld, op. Een andere

---

(26) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 330.

(27) De hoofdmannen, die in het jaar 1320-21 fungeerden (*Memorieboek* I, 27) kent men niet. Het waren waarschijnlijk: Willem Wenemaer, Jacob Demets, Salomon Borluut, Jan van Coudenhove en Symoen Joers, die in 1321-22 en 1322-23 fungeerden. J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 134-233). Als poorters kennen we reeds Willem Wenemaer en Salomon Borluut. Voor den lakenhandelaar Jacob Demets zie J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 109, ook Jan van Coudenhove was lakenhandelaar. (J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 643). Betreffende Symoen Joers weten wij alleen dat hij een zeer rijk man was. DEPAUW. *Cart. Art.* 95. Van 1320-21 tot 1322-23 waren de hoofdmannen ook ontvangers.

In 1323-24 waren blijkbaar niet allen ontvangers. Deze waren Symoen Joers, Salomon Borluut; Jac. Demets, Willem Wenemaer en Gilles Rijnvisch, die reeds vroeger ontvanger was geweest. (J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 319; N. DEPAUW. *gec. werk.* II, 545). In 1325-26 en blijkbaar reeds in 1324-25 waren hoofdmannen: Willem van Vaernewijck, Jan de Pau, Symoen Joers, Salomon Borluut en Jacob Demets. De nieuwelingen waren poorters. (DEPAUW. *Cart. Art.* 812-813, Jan de Pau).

(28) Prof. H. VAN WERVEKE vergist zich als hij beweert « les descendants des patriciens du XIIIe s., unis aux bourgeois récemment enrichis, en profitèrent pour s'emparer du pouvoir ». (H. VAN WERVEKE, *Jacques van Artevelde: Bruxelles* 1942) 29. Deze nakomelingen en andere majores zetelden reeds in 1317, 18 en 19 en vroeger, zooals hooger uiteengezet, in den schepenaad. We noemen in 1317 Segher de Groote, koopman; Ghysbrecht Rijnvisch, de lakenhandelaar Gelmoet van Lens; in 1318 Willem Wenemaer, de rijke pachter Gherolf Depape, Symoen van Vaernewijck; in 1319 Segher De Groote, Jan van Artevelde, Jacob Rijnvisch. N. DEPAUW. *gec. werk.* I, 254-366, II, 2 en *Cart. Art.* 695; J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 540-544.

Professor H. VAN WERVEKE vergist zich nog wanneer hij mededeelt dat het stadsbestuur voortaan aan de patriciërs, aan de zonen van de XXXIX werd toevertrouwd. H. VAN WERVEKE, *Gentsche stadsfinanciën*, 334.

Ook Dr. FR. BLOCKMANS vergist zich wanneer hij in zijn brochure « De voorbereiding van een grooten tijd » (Antwerpen 1942) p. 72 mededeelt « slagen de bezittenden er in 1319 in zich opnieuw van het stadsbestuur meester te maken ». Zie ook in dezelfde brochure pagina 91.

(29) V. FRIS. *Les Origines de la Réforme constitutionnelle de Gand* (Gent 1907) p. 429.

taks, die zwaar op de weversleerknappen drukte, werd eveneens ingevoerd (30). Spijt de wevers in 1325, 1326, 1328, 1331 en 1336 geweld pleegden bleven zij van alle politieke rechten verstoken (31). Eerst met Jacob van Artevelde zagen zij hun gezag, ook in het stadsbestuur hersteld (32). Inmiddels waren de majores van 1313 af tot 1337 er in geslaagd, schier zonder onderbrekingen, beslag te leggen op het voorschepenschap van de Keure (33). Van 1314 af legden zij grootendeels ook beslag op het ambt van stadsontvanger, die in den aanvang van de XIVe eeuw vaak aan de stad het ontbrekende geld moest voorschieten (34). Behalve de Florentijn Conte Gualterotti (35) die van 1314-15 tot 1318-19 een van de drie ontvangers was, (36) van 1322-23 tot 1325-26 als 's graven ontvanger fungeerde, (37) en in 1327-28 als de rijkste man van Gent doorging (38) was met zekerheid ook de hostellier Gilles Rijnvisch, (39) stadsontvanger in 1316-17, 1318-19, 1323-24 (40). Ook hij was geen plebejer, doch blijkbaar een afstammeling van de Rijnvisschen, die destijds van den raad der beruchte XXXIX deel

-
- (30) H. VAN WERVEKE. *De Gentsche Stadsfinanciën in de Middeleeuwen* p. 223.
- (31) J. VUYLSTEKE. *Gentsche Stadsrek* I, 443-453; II, 669-782; DEPAUW. *Gentsche Stadsrekeningen*, I, 85-88.
- (32) Na 1333 was hun lot reeds verzacht. Het weversgeld bleef slechts tot Sept. 1333 in voege. Het weversknapengeld bleef tot 1335-36 in zwang. In 1337 kregen ze ook hun wapens weer. H. VAN WERVEKE. *Gec. werk.* 223; ESPINAS ET PIRENN. *Gec. werk.* I, 37.
- (33) Met zekerheid in 1313-21 (Ghijsbrecht Rijnvisch) in 1318 (Willem Wenemaer) in 1324-27-30-33-37 (Thomas van Vaernewijck) in 1325 (Ghelloet Damman); in 1329-32-35 (Salomon Borluut); in 1322-28-31-36 (Jan Masch), er blijkbaar ook in de jaren 1326-34. Zij legden ook grootendeels beslag op het voorschepenschap van Gedeele. *Memorieboek* I; P. ROGGHE. *Vlaanderen en het zevenjarig beleid van Jacob van Artevelde* (Brussel 1942) D. II, 10 (Th. van Vaernewijck; H. VAN WERVEKE. *gec. werk.*, 74 (Salomon Borluut); Kerkarchief St. Jacobs Armen n° 4 en 5 (Ghelloet Damman) en nota 20 en 23 van deze studie.
- (34) H. VAN WERVEKE. *gec. werk.* 291.
- (35) Over dezen Italiaan en zijn familie in Vlaanderen verschijnt eerlang een historische studie van onze hand.
- (36) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 54-64.
- (37) H. VAN WERVEKE. *gec. werk.* 73.
- (38) N. DEPAUW. *Cart. Art.*, 92-93.
- (39) N. DEPAUW. *Stadsrek.* II, 545.
- (40) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 90-132-319.

hadden uitgemaakt (41). Het is echter niet uit te maken of beide bedoelde ontvangers lid waren van de poorterie. Tijdens het bewind der hoofdmannen waren blijkbaar alle ontvangers majores, die tot 1332-33 beslag bleven leggen op dit voorname ambt. Van 1332-33 tot de eerste dagen van 1338 waren met de poorters ook een of twee vertegenwoordigers van de ambachten ontvangers (42). De Poorters furgeerden eveneens als Halleheeren (43).

Streefden de vier leden (wevers, volders, kleine neringen en poorterie) die van 1312 af tot 1320 het stadsbestuur vormden en de drie leden, (poorters, kleine neringen, volders) die nadien van 1320 tot de eerste dagen van Januari 1338 het bewind in handen hadden, er naar elkanders macht in het stadsbestuur in te krimpen, zoo poogden zekere individuen uit de ambachten als uit de Poorterie hun verkiezing als schepenen, hoofdman, ontvanger of deken (44) te bestendigen. Het werd een wedloop die zelfs tijdens het leiderschap van Jacob van Artevelde niet kon gestremd worden en eeuwen zou aanduren.

Enkele voorbeelden zullen volstaan om klaar en duidelijk aan te toonen hoe een kliek politiekers, meestal majores uit eenzelfde familie, er naar streefden om op alle mogelijke bestuursposten beslag te leggen.

-
- (41) F. BLOCKMANS. *gec. werk.* 462-63. Een Symoen Rijnvisch was wisselaar, een Jan Rijnvisch pachter van het ongeld. DEPAUW. *Stadsrek.* II, 157. Een Lievin Rijnvisch was erfachtig man. DEPOTTER F. *Geschiedenis der gemeenten.* (Gent 1883-1901) Gent X. 12 aflevering 7 reeks. 346. Jacob Rijnvisch kennen wij reeds als poorter. Schepenen waren van 1313 tot 1350 Ghijselbrecht, Jacob, Symoen, Gillis en Claeys Rijnvisch. *Memorieboek* I, 1313-1319-1325-1331-1334. Een Antoon Rijnvisch was pachter. J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 1314-15. De Rijnvischen leefden ook te Brugge. N. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 461.
- (42) In 1332-33 waren het Jacob Deynoet uit de kleine neringen en Jan de Timmerman uit de volderie. N. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 29; ESPINAS ET PIRENNE. *gec. werk.* II, 616. Ofschoon beide niet tot de poorterie behoorden waren zij niettemin rijke lieden. Voor de andere jaren waren uit de ambachten (kleine neringen en volderie) gekozen: 1333-34: Lievin Damman en Clais de Keyser; 1334-35: Jacob Deynoet; 1335-36: Clais de Keyser; 1336-37: Jacob Deynoet en Clais de Keyser; 1337-38: Jacob Deynoet en Clais de Keyser.
- (43) Zij werden door de schepenen in akkoord met 's graven baljuw gekozen. A.E. GELDOLF. *COUTUMES DES PAYS ET COMTES DE FLANDRE. I Coutumes de la ville de Gand* (Bruxelles 1868) p. 485. Het waren onder meer: Thomas van Vaernewijck, J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 139; Jan van Walckine ib. I, 133-138; Symoen Damman, zoon van Gheltoet; ib. I, 109 en *Stadsarchief Gent*. Weezenboek 1376-66, fol. 40. Ook Willem Wennemaer.
- (44) Van 1325 af trokken de dekens der ambachten die in het stadsbestuur, waarin zij als « controle-organisme » optraden, een wedde van de stad. H. VAN WERVEKE. *gec. werk.* 242.

Hierdoor wisten zij met hun gezag jaren achtereen het politiek, economisch en sociaal leven te beheerschen. Zoo was de lakenhandelaar Thomas van Vaernewijck van 1321 tot 1337 vijf maal voorschepen. In 1331 en 1334 was hij ontvanger, in 1321 was hij ook halleheer (45). Zijn broer Willem was van 1312 tot 1336 eveneens vijf maal schepen. Van 1325 tot 1337 was hij negen maal ontvanger en tot 1329 hoofdman. Hij werd nogmaals hoofdman van 1338 tot 1346 en fungeerde tijdens deze periode ook soms als ontvanger (46). De wisselaar Simoen van Vaernewijck was in 1313 en 1318 schepen, Jan van Vaernewijck was het vier maal van 1322 tot 1333 (47). Twee andere poortersfamilies waren even ambitieus. Een zekere Ghelloet Damman was van 1312 tot 1337 negen maal voorschepen of schepen. Van 1329 tot 1336 was hij drie maal ontvanger (48). Lieven Damman was vijf maal schepen in tien jaar. In 1333 was hij ook ontvanger (49). Salomon Borhiut was schepen in 1329, 1332 en 1335. Van 1320 tot 1329 was hij hoofdman en tevens ontvanger, ambt dat hij nadien nog vijf maal bekleedde tot 1337. In 1334 was hij bovendien deken van de poorte-

- (45) *Memorieboek* I, 29, 31, 36, 39, 42, 43; J. VUYLSTEKE, *gec. werk.* I 139, II 792-809-929. Hij was de zoon van Thomas. Hij was een erfachtig man, 's graven leenman en raadsheer in 1322 en tijdens het bewind van J. Van Artevelde, dat hij steunde. Evenals zijn broer Willem werd hij later ridder. Hij was ook gouverneur van het St. Aubertusgesticht (Poortacker) en pachter van de stadsinkomsten (poorten, koren, enz.): de GHELLINCK d'ELSEGHEM-VAERNEWIJCK. *gec. werk.* 45-48-49-50-101-133-135-132-89; DEPAUW. *gec. werk.* II 36-205, I 234-151, III 151 en *Cart. artev.* 179.
- (46) *Memorieboek*, I, 19-18-38-41-42; VUYLSTEKE, *gec. werk.* II, 727-859-990; DEPAUW. *Stadsrek.*, I, 107. Evenals Thomas was Willem een erfachtig man, 's graven leenman en ridder. Hij woonde in de Onderstraat en leverde de stad herten, laken en « quareelen ». Hij stichtte het klooster der Chartreuzen te Gent. Tijdens het bewind van Van Artevelde speelde hij een voorname rol. In 1347 werd hij ruwaert. Nadat Lodewijk van Male zich van Gent meester had gemaakt werd hij evenals zijn broer Thomas gijzelaar: de GHELLINCK d'ELSEGHEM-VAERNEWIJCK. *gec. werk.* 125-135-144-145-150-161-102; DEPAUW. *Stadsrek.*, II, 9, 111, 72; VUYLSTEKE, *gec. werk.* II, 951-191-731; SERRURE. *Vaderlandsch Museum* IV, 319; *Stadsarchief Gent. Acten en contracten*, 1362-63, fol. 33.
- (47) *Memorieboek* I, 20-25-30-35-40-42.
- (48) *ib.* I, 19-28-30-33-36-39-41-44-45. J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 677-928. DEPAUW. *Stadsrek.* II, 2.
- (49) *Memorieboek* I, 35-38-40-43-44; J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 859. Symoen Damman, die met Lievin zoon was van Ghelloet, was ook ontvanger in 1335. J. VUYLSTEKE, *gec. werk.* II, 990. *Stadsarchief Gent. Weezenboek* 1376-77, fol. 40.

rie (50). Andere heerszuchtige families waren nog de Rijnvischen met Gilles, Ghijsbrecht en Jacob, de de Gruutere's met Ghijsbrecht, Hendrik en Everdey, de Masch met Jan en Hughe, de Jours met Symoen, Jan en Willem, de Bette's met Willem, Gherolf en Thonis, de Rijms met Sanders en Boudin, die allen meermaals als hoofdman, schepen of ontvanger fungeerden.

In de ambachten waren de ambities niet kleiner. De vleeschhouwer Jacob Deynoet was meermaals opperdeken van 1325 af tot 1337. Hij was bovendien schepen in 1320 en van 1332 tot 1337 vier maal ontvanger (1). Joos en Michiel Deynoet, eveneens vleeschhousers, vischten vooral naar een schepenbaantje. Joos was drie maal schepen van 1325 tot 1333, Michiel zes maal in twintig jaar. Een ander Deynoet, een zekere Everard, was bescheidener. Hij stelde zich tevreden met het baantje van schepenklerk (52). De volder Jan van Dessel was vijf maal schepen. In 1338 en het volgende jaar was hij deken. In 1339 was hij tevens ontvanger (53). Schepen, ontvanger of deken werden ook nog een Jan van Wiendeke, een Jan de Timmerman, een Jan Spelliaert e.a.

Waren de poorters er in 1320 in geslaagd gedurende enkele jaren de stad naar hun inzichten te besturen toch moesten zij mettertijd onder den druk der omstandigheden meer en meer aan hun macht laten torren (53bis)

Aan den eenen kant bevochten door den graaf, die enkele jaren na den slag van Cassel ook de Gentenaars aan zijn centralisatiepolitiek poogde te onderwerpen, moesten de poorters aan den anderen kant de ambachten meer en meer ontzien. Van een alleenheerschappij der poorterie was er precies nooit sprake geweest. Ofschoon alleen poorters voor een ambt van hoofdman en ontvanger in aanmerking kwamen, zetelden

---

(50) *Memorieboek I*, 38-41-44; J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 727-792-859-928 DEPAUW. *Stadsrek.* I, 107; H. VAN WERVEKE. *gec. werk.* 73. Een Jan Borluut was eveneens meermaals schepen en ontvanger.

(51) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 426; II, 769-928-809; *Memorieboek I*, 28; DEPAUW. *Stadsrek.* I, 1-107-108-39.

(52) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 329-540, II, 1152; *Memorieboek I*, 23-30-33-26-38-36-40-42-44. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 44.

(53) *Memorieboek I*, 16-18-21-25-48; ESPINAS ET PIRENNE. *gec. werk.* II, 627; DEPAUW. *Stadsrek.*, I, 305-366-365-275.

(53bis) In 1321-22 onderhield de Gentsche magistraat reeds bijzonder goede relaties met verbannen patriciërs, leden van de nieuwe XXXIX van 1297-1301: F. BLOCKMANS. *Stadspatriciaat* 374-463 en J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 155 (Wasselin Haec). CH. DIERICX. *Mem. Lois. Gantois*, I, 420-418.

toch naast poorters ook vertegenwoordigers van de ambachten in den schepenvraad (54). Reeds in 1325, nog tijdens het bewind der hoofdmannen, kregen de deken van de volders en deze van de kleine neringen een zeker medezeggingschap of oefenden een zekere controle uit, daar zij van de stad een wedde kregen, wat tot nog toe niet het geval was geweest (55). Vier jaren later, in 1329, toen het buitenwone bewind zoogezegd had opgehouden te bestaan, slaagden de ambachten er tevens in een vertegenwoordiger als ontvanger te doen benoemen (56). Van 1332-33 af bleek deze toestand zich te normaliseeren (57). In 1336 en 1337 hadden zóó de volders als de kleine neringen een vertegenwoordiger als ontvanger (58).

Anderzijds konden de poorters niet beletten dat aan de wevers, die tot 1338 uit het stadsbeleid bleven gesloten, sinds 1333 toch zekere lotsverbeteringen werden toegestaan (59). In 1333 trachtte de graaf er van zijn kant naar de macht van de Gentsche magistraat te beïnvloeden. Ofschoon hij in 1323-24 het bestaan der hoofdmannen had aanvaard (60) en deze in 1328-29 officieel hadden opgehouden te bestaan, verweet hij de Gentsche magistraat dat zij, in strijd met den vrede van Arques, onder den bedekten naam van « ontvangers » fungeerden (61). Daar de Gentsche magistraat protesteerde werd het geval met andere meeningsverschillen in October 1335 onderworpen aan een scheidsrecht dat de Gentenaars desbetreffend in het ongelijk stelde (62). In feite bleven de « ontvangers » bestaan en genoten de twee dekens voort hun wedde van de stad (63).

De tijd van de heerschende ploetocratie was echter verlopen. De werkloosheid en de honger in 1336 door de Fransch-Engelsche spanning in het land gevoerd, bewerkten een ommekeer in het stadsbestuur.

(54) Alleen de volders en de kleine neringen.

(55) H. VAN WERVEKE. *gec. werk.*, 242.

(56) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 677-78. (Jacob Deynoet).

(57) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 809-859-928-990.

(58) DEPAUW. *Stadsrek.* I, 2-107. Jacob Deynoet bekleedde toen gelijktijdig het ambt van deken der kleine neringen en dat van ontvanger.

(59) Zie nota 32 van deze studie. In 1329 werden wevers en volders te Kortrijk eveneens zwaar belast. (Rijksarchief Brussel, Rekenkamer, Tresorie van de graven van Vlaanderen, eerste reeks 1224 n° 346).

(60) J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 539.

(61) DEPAUW. *Cart. d'Art.* 108-109-102.

(62) *ib.* 112.

(63) DEPAUW. *Stadsrek.* I, 38-39. Hun gage bleef trouwens gelijk.

Een volksbeweging geleid door Jacob van Artevelde, die niet zonder geweld aan het bewind kwam (64) riep een nieuw revolutionnair bewind in leven. Het buitengewoon bestuur, dat bestond uit vijf hoofdmannen, gekozen uit de parochies (65) was niet tegen de schepenen opgericht. Het werkte integendeel innig samen met het oud bestuur, dat noch in zijn samenstelling, noch in zijn bevoegdheid werd gewijzigd. Wel blijken enkele schepenen (66) ontslag te hebben genomen of werden zij ertoe verplicht doch op de zes en twintig schepenen waren met zekerheid zeventien het programma van Van Artevelde toegedaan. Van zeven anderen weet men niet of ze voor of tegen hem waren, daar ze geen zendingen voor de stad volbrachten vóór of na zijn bewind (67). De deken van de volders en die van de kleine neringen, die met het oud bestuur samenwerkten, bleven op hun post, doch op 9 Mei 1338 fungeerde nu ook de deken der wevers (68). Het beleid van Jacob van Artevelde steunde in de eerste plaats op de ambachten. Van de vijf hoofdmannen waren met zekerheid twee gekozen uit de ambachten (69) zoodat deze laatsten met de drie dekens der ambachten de meerderheid

- (64) DEPAUW. *Stadsrek.* I, 220-221; KERVIJN de LETTENHOVE. *Ceuvres de Froissart* II, 539; J. MEYERUS. *Commentarii sive Annales rerum Flandricarum libri septemdecim* (Antwerpen 1561), XII, p. 137. Kenschetsend mag het heeten dat de twee groote Vlaamsche volksbewegingen geleid werden door makelaars, de eene door Willem de Deken uit Brugge (J. DE ST. GENOIS. *Inventaire analytique des chartres des comtes de Flandre... autrefois déposées au château de Rupelmonde* (Gand 1843-46) p. 408), de andere door Jacob van Artevelde uit Gent (P. ROGGHE. *gec. werk.* I, 19 tot 22).
- (65) De hoofdmannen waren: Jacob van Artevelde, Willem van Vaernewijk, Gelnoet van Lens, Pieter van de Ovene en Willem van Huse.
- (66) Als Thonis Bette, Hendrik Leyscoof.
In zijn « *The Low Countries and the hundred Years' War* » (Den Haag 1929) vergist LUCAS H.S. zich over Gillis Tolnere. Lucas 265; DEPAUW. *Stadsrek.* I, 244.
- (67) Het zijn: Pieter van de Coutren, Pieter Ornekin, Gelnoet Damman; Philips de Lakenboetre, Jan van Wettre, Jacob Masmine, Pieter Bause. Sommige stede-of-schepenenkerken werden aangehouden of vervangen. Daze waren Gilles van Houtte, Jan Portugalen, Everard Deynoet en Jan Declerc.
- (68) DEPAUW. *Stadsrek.* I, 157-158.
- (69) Het wawren Pieter Van de Ovene, volder, en Willem van Huse, wever. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 26; *Stadsarchief Gent.* *Stadsrek.* n° 2, reeks 195, fol. 9. Tot 1342 waren nog hoofdmannen: Jacob van Artevelde, Willem van Vaernewijk en Gelnoet van Lens. In 1342 werden Willem van Huse en Pieter Van de Ovene vervangen door Joes Hapere uit de kleine neringen en Pieter van Coudenhove, lakenhandelaar. DEPAUW. *Stadsrek.* II, 152 en 194. In April 1345 werden Jacob van Artevelde door Gillis van Gavere, wever, en Gelnoet van Lens door Jan de Scoutete uit de kleine neringen xervangen: DEPAUW. *Stadsrek.* II, 474-475.

vormden in het buitengewoon bewind. Van 1338 af legden de ambachten verder nog beslag op het voorschepenschap van de Keure en van Gedeele (70).

In 1338 waren twee leden van de ambachten ontvangers, in 1339 vier, in 1340 vijf, in 1341 met zekerheid twee, van 1342 tot 1345, opnieuw vijf (71). In 1338 kwamen de wevers weer in aanmerking voor het ambt van schepen. Daar Van Artevelde voor het behoud der neutraliteit en later in zijn strijd tegen Frankrijk zijn gezag steunde op de solidariteit onder alle sociale lagen bleven de poorters (72) eveneens in den schepenraad zetelen zoodat evenals voor 1320 de vier leden de stad bestuurden. Het was vanwege V. Fris verkeerd te beweren dat met het bewind van Jacob van Artevelde « les partisans de la politique franco-comtale et patricienne... en un mot toute cette coterie, d'administrateurs qui s'étaient partagé le pouvoir, durant 25 ans avaient été précipités de leur siège et remplacés par des hommes entièrement étrangers à l'administration » (73). Wij deelden reeds mede dat in 1337-38 op zijn minst zeventien van de zes en twintig schepenen met Van Artevelde aan het bewind bleven. Talrijke lieden, die sinds 1325 als schepenen waren opgetreden als Jan Spelliaert, Jacob Rugginstul, Willem van Coudenbroec, Zegher Utendaele, Willem Joers, Simoen Parijs, Jurdaen Sersanders, Lieven Beveland, Ghijsbrecht de Gruutere, Jan Borluut, Gillis Rijnvisch e. a., fungeerden nogmaals tijdens het beleid van Van Artevelde (74).

-
- (70) In 1338 de volder Jan Spelliaert en de wever Willem de Merseman; in 1339 Symoen Parijs (kl. ner.) en de hostellier Gilles Rijnvisch. In 1340 de wever Jan van der Vloet en de volder Jan van Dessel; in 1341 Gilles Rijnvisch en de brouwer Ghijsbrecht de Gruutere. In 1342 Willem de Merseman en de wijnhandelaar Symoen ser Thomaes. In 1343 Symoen Parijs en Pieter de Clerc, wever; in 1344 Jan Van der Vloet en Zegher Utendaele. Deze laatste was zooals medegedeeld, een poorter.
- (71) In 1338 Willem van Huse en Pieter Van de Ovene, in 1339 Willem Yoens, Jan van der Vloet en Jan van Dessel, die tevens deken waren, en Pieter Van de Ovene; in 1340 allen, in 41 Pieter Van de Ovene en Willem van Huse. DEPAUW, *Stadsrek.* I, 253-365; II, 2-94-155-265-345.
- (72) Met zekerheid waren poorters: Jacob Rugginstul, gewezen deken der poorterie, Jurdaen Sersanders, Zegher Utendaele. DEPAUW, *Stadsrek.* III, 307; J. VUYLSTEKE, *gec. werk.* I, 558; *Stadsarchief Gent, Stadsrek.* 1355-56, fol. LXXIX v^o. Andere majores als Gilles Rijnvisch, Pieter van Coudenhove, Willem en Thomas van Vaernewijck, Gelnoet van Lens, Hughe van Calcine, Jan Borluut e.a. steunden hem tevens als hoofdman, schepen of raadsmanen: P. ROGGHE, *gec. werk.* II, 10.
- (73) V. FRIS, *Les origines de la Réforme constitutionnelle de Gand.* 1360-69, p. 432.
- (74) *Memorieboek*, I, 28-43-45-42-41.

Het was even verkeerd te beweren dat Jacob Van Artevelde « incarnait tellement la politique tisserande que sa mort, marquait l'imminence de la chute politique et sociale du métier de la laine gantois qui durant dix ans avait dominé la Flandre entière » (75). Weliswaar kreneg de wevers hun aanzien in het stadsbeleid terug (76) doch van een overheersching kan er geen sprake zijn. Van de vijf hoofdmannen was er slechts één wever (77). Behalve in 1342 (78) hebben de wevers nooit meer dan twee vertegenwoordigers gehad als ontvangers (79).

In 1338-39 waren de wevers fel in de minderheid in den schepenaad (80). In 1344 waren er met zekerheid van de 26 schepenen vijf volders, zeven uit de kleine neringen, twee uit de poorterie, vier uit de

(75) V. FRIS. *gec. werk.* 429.

(76) Dit was als het ware het logisch gevolg van de lotsverbeteringen die na 1333 aanvingen.

(77) Willem van Huse.

(78) Waren toen ontvangers: Pieter Mabesone, Jan van Steenbeke en Jan van der Vloet. Het is echter mogelijk dat van Steenbeke ook tot en poorterie behoorde. DEPAUW. *Stadsrek.* II, 155-156; J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* II, 838. De andere waren Symoen Parijs (kl. ner.) en Jan de Bake (volder).

(79) In 1339 was er een wever, Willem van Huse; in 1340 waren er twee wevers, Jan van Steenbeke en Jacob van Wackine; in 1341 was er weer een, Willem van Huse; ook in 1343, Jacob van Wackine; in 1344 weer twee, Lievin van Veurne en Pieter Stockman.

(80) Op de 26 schepenen waren er met zekerheid negen lieden uit de kleine neringen. Het waren: Hendrik Deboem, Jan van Drongen, Willem van Artevelde, Hendrik Henneh, Jan Minneman, Philips van Deynze, Pieter Duihuus, Symoen de Necker en Boudin ute Meerham. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 30-28-29-491, II, 43-120-207, III, 1; vijf uit de volderie: Jan Spelliart, Jan Selle, Jan Donker, Jan van de Ovone, Hendrik Goethals. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 26-176, II, 210, III, 307; ESPINAS ET PIRENNE. *gec. werk.* II, 627; twee uit de poorterie, Jacob Ruggenstul en Zegher Utendale. J. VUYLSTEKE. *gec. werk.* I, 558. *Stadsarchief Gent.* *Stadsrek.* 1355-56, fol. LXXIX^v; vier wevers: Jan van Steenbeke, Willem de Merseman, Lievin van Veurne en Pieter de Clerc. ESPINAS ET PIRENNE: *gec. werk.* II, 629; *Stadsarchief Gent:* *Stadsrek.*, n° 2, reeks 195, fol. 9. DEPAUW: *Stadsrek.* III, 58.

Dr. FR. BLOCKMANS vergist zich wanneer hij mededeelt « het is slechts de financieele afpersingspolitiek van Lodewijk van Nevers (1335) en vooral zijn onmogelijke stellingsname in het Engelsch-Fransch konflikt (1336) die de politieke macht te Gent andermaal (?) in handen speelde van de meest roerige elementen: « het draperie-proletariaat ». FR. BLOCKMANS. *De voorbereiding van een grooten tijd. Gent tot omstreeks 1336.* (Antwerpen 1942) p. 72. We zullen verder zien wie die roerige proleten-politiekers waren.

weverie (81) zoodat er noch bij den aanvang noch bij het einde van Jacob's bewind van een dominatie der wevers kan sprake zijn. Dat er vele nieuwelingen als schepenen optraden tijdens het bewind van Van Artevelde was natuurlijk. Er waren in de eerste plaats de wevers, die weer deel uitmaakten van den raad, sinds 1320 door hen verlaten. Daar komt bij dat vele lieden die tijdens het vorig bewind der hoofdmannen wegens verstandhouding met de rebellen, geleid door Willem de Deken en Klaas Zannekin, waren verbannen, thans als schepenen fungeerden (81). Artevelde's politiek was trouwens na 1339 volledig tegen Frankrijk en tegen den graaf gericht, die de teruggekeerde rebellen hadden bestreden.

Het beleid van Jacob Van Artevelde kende te Gent zelf eenige tegenkanting, wat aanleiding gaf tot ingrijpen vanwege het stadsbestuur. De weerspannigen waren meestal poorters, die met majores tegen zijn gezag kabaal schopten (83). In Januari 1343 kwamen de poorters zelfs met een georganiseerd geweld opzetten tegen het bewind der hoofdmannen, die ze wenschten afgeschafte te zien (84). Het opzet mislukte echter (85). In April 1345, enkele dagen voor den « Quaeden Maendach », traden Jacob Van Artevelde als opperhoofdman en Gel-

-
- (81) Uit de kleine neringen : H. Goethals, Jan van Bost, Michiel van West, Jacob Coelins, Hughe van Lembeke, Lievin Everbout, Roegier Desmet. Volders waren : Gillis van Contelsfoerde, Pieter van de Ovene, Hendrik Colewey, Jan van Houthem en Jan Diederix. Poorters waren : Zegher Utendaele en Pieter van de Hasselt. Wevers waren : Jan van der Vloet, Pieter van de Velde, Jan Feurman en Jan Serpieters. Van Lievin van Waes, Segher van Beghem, Lievin van Drongen, Willem Scelpe, Jacob Storem, Jan van Leyns en Lievin Spreeuwe, kennen wij het beroep niet. In de veronderstelling dat deze laatste wevers waren dan nog hadden de wevers de meerderheid niet in den raad.
- (82) Dit was onder meer het geval met Willem de Merseman, Jan Doedin, Lievin van Drongen, Jan van Deynze, Pieter van de Velde, Gilles van Gavere, Jan de Bake, Jan Utenhove, Jan Hughson e.a. P. VAN DUYSE en E. DE BUS-SCHER. *Inventaire analytique des chartres et documents appartenant aux archives de la ville de Gand.* (Gand 1867) 118 en volgenden.
- (83) In Maart 1338 werden o.m. aangehouden Pieter Damman, Portugalen en Pieter van der Mersch, blijkbaar allen teliaertsgezind. Laatstegenoemde was zelfs deken der poorters geweest. DEPAUW. *Cart. Art.* p. 95. In April werden aangehouden of vervolgd : Gilles van de Houtte, Hughe de Jonghe, Jan van der Sicken, ser Braem e.a.
- (84) De muiters waren o.m. Jan van Steembeke, Pieter Damman, Jan Borluut, Salomon Borluut, allen majores. Laatstegenoemde was eveneens deken geweest van de poorterie.
- (85) N. DEPAUW. *Extrait de la chronique de Bruges.* (Jacques van Artevelde), (Bruxelles 1913) p. 339-340.

noet van Lens als hoofdman af (86). Zij werden vervangen. Tengevolge van den « Quaeden Maendach » (1 Mei) toen talrijke volders, gesteund door een deel der kleine ambachten het tegen de wevers gewapenderhand opnamen wegens een loonconflict, verloren de volders hun deken (87). Sommige volders, die blijkbaar Denys, deken der wevers, hadden gesteund bleven als schepenen voort fungeeren (88). Het is niet precies uit te maken welke invloed de moord op Van Artevelde uitoefende op de samenstelling van het stadsbestuur. Ongeveer een maand na zijn dood, op 15 Augustus 1345, bleven de hoofdmannen, die tevens ontvangers waren (89) op post (90). De schepenraad was blijkbaar samengesteld uit vertegenwoordigers der wevers en der kleine neringen (91). De voorschepenen waren wevers. Er waren slechts twee dekens (92). Uit bovengaande kan worden afgeleid dat de stad bestuurd werd én door de wevers én door de kleine neringen (93). De weversdeken Denys had echter het « beleet van der stede » (94).

Tijdens het bewind van Van Artevelde pogden talrijke lieden, die de huik naar den wind hadden gehangen, hun verkiezing als hoofdman, schepen, ontvanger of deken, te bestendigen. Anderen die voor het eerst werden geroepen om een politieke rol te spelen streefden er naar eenzelfde doel te bereiken. Jan van der Vloet, die reeds in 1319 schepen was geweest, werd voorschepen in 1340 en 1344. In 1339 en 1342 was hij ontvanger. In 1338 en 1339 was hij deken van de wevers (95).

Jan van Dessel, een oud bekende, werd voorschepen van Gedeele in 1340, was deken en ontvanger in 1339 (96). Symoen Parijs, die

(86) Om wille van den graaf. P. ROGGHE: *gec. werk.*, II, 31.

(87) DEPAUW: *Stadsrek.* II, 475. Ook de deken der kleine neringen werd vervangen.

(88) DEPAUW: *Stadsrek.* II, 257-388-389. (Gilles van Contelsfoerde).

(89) DEPAUW: *Stadsrek.* II, 444.

(90) Het waren Gilles van Gavere (wever), Willem van Vaernewijck (poorter), Joes. Hapere, (kl. ner.), Jan de Scouteete (kl. ner.) en Jan van Meesine (?). DEPAUW: *gec. werk.* II, 152-372-384-474-475.

(91) De volders, kregen in October een beleeder. DEPAUW: *gec. werk.* II, 476. Een van de beleeders, Jan Hughstone, was wever. *Stadsarchief: Gent: Stadsrek.* n° 2, reeks 195, fol. 9.

(92) Waren wevers: Willem van Huse, Willem de Merseman, Lievin van Veurne, Pieter van Damme, Jan van der Hoven. Uit de kleine neringen: Lievin Braem, Pieter Dulhuus, Jan de Langhe, F. Sloeve.

(93) Willem van Vaernewijck is de eenige poorter die nog een bestuursrol speelde

(94) DEPAUW: *gec. werk.* II, 475.

(95) *Memorieboek* I, 1340-1344: DEPAUW; *Stadsrek.* I, 365-276; II, 155.

(96) *Memorieboek* I, 1340; DEPAUW: *Stadsrek.* I, 365-66.

eveneens voor van Artevelde's bewind, schepen was geweest, werd voorschepen in 1339 en 1343. Hij was ontvanger in 1340, 1342 en 1344. In 1345 was hij deken (97). Eenzelfde streven vervulde de poorters Zegher Utendaele en Jacob Ruggenstul, een Gilles Rijnvisch, een Willem van Huse, die vier maal hoofdman was, schepen in 1342 en 1345, en ontvanger in 1338 en 1341 (98).

* * *

Wij kunnen besluiten : in 1302 werd te Gent een democratisch reactionair regime ingevoerd, dat zonder belangrijke wijzigingen tot 1312 duurde. Onder de schepenen, die in deze periode de stad bestuurden, waren er vertegenwoordigers van de ambachten, waarin ook rijke lieden waren opgenomen en majores, (99) die tot geen ambacht waren toegetreden en blijkbaar deel uitmaakten van een groepeerings die later aan de poorterie een vasten vorm zou geven (100). In 1312 bestond reeds de « poorterie », een groepeerings van rijke kooplieden, nakomelingen van de vroegere heerschers, pachters van de stedelijke inkomsten, wisselaars, lieden die geen ambacht uitoefenden, doch die allen erfachtige lieden waren. Van 1312 tot 1320 slaagden deze poorters erin in akkoord met de vertegenwoordigers der volders, wevers en kleine neringen, als schepenen te fungeren. Het overwicht behoorde echter aan de ambachten.

In 1320 werd de regeering van « stedelijke unie » omvergeworpen door tusschenkomst van den graaf en vervangen door een buitengewoon bestuur geleid door vijf hoofdmannen. De poorters leggen beslag op het ambt van hoofdman en dat van ontvanger (101) en op het voorschepenschap van den Keure en van Gedeele. In den schependraad zetelden zij naast de vertegenwoordigers van de volders en van de kleine neringen. Aan de wevers werden door deze drie « leden » alle medezeggingschap ontzegd. Het overwicht behoorde aan de poorters.

In 1329 hield het buitengewoon bewind der hoofdmannen-poorters officieel op te bestaan. In feite werd het regime voortgezet onder een

---

(97) Memorieboek I, 1339-1343; DEPAUW: Stadsrek. II, 2-155-156-245-246-475.

(98) Memorieboek I, 1342-1345; DEPAUW: Stadsrek. I, 253, II, 94.

(99) Die Klauwaertsgezind waren.

(100) In 1309 traden reeds voor de stad majores op, die later van de « poorterie » deel zouden uitmaken.

(101) Reeds voordien ook door majores waargenomen.

bedekten naam. Het overwicht der poorters verminderde echter. Weliswaar bleven ze beslag leggen op het voorschepenschap doch de met hen aan het bewind gebleven twee leden der ambachten slaagden er in van 1332-33 af een en later twee ontvangers, die hun belangen verdedigden, te doen benoemen. Van 1325 af krijgen ook de deken der volders en deze der kleine neringen een zeker medezeggingschap in het stadsbestuur of oefenden er een zekere controle over uit, terwijl van 1333 af het lot der wevers sociaal verbeterde.

In Januari 1338 kwam een revolutionnair bewind, geleid door vijf hoofdmannen en de drie dekens der ambachten (volders, wevers, kleine neringen) aan de macht. Het regime van Jacob Van Artevelde steunde in de eerste plaats op de ambachten, die de meerderheid vormden in het buitengewoon bestuur en beslag legden op het voorschepenschap en doorgaans ook op het ambt van ontvanger. De schepenraad was samengesteld uit vertegenwoordigers der vier « leden » (wevers, volders, kleine neringen, poorterie). Van een overheersching der wevers kan er voor den « Quaeden Maendach » die voor de volders een verlies van prestige en macht beteekende, geen sprake zijn. Van Artevelde had toen reeds het beleid van de stad niet meer in handen.

Beheerschten de ambachten den toestand van 1302 tot 1312 en van Januari 1338 tot 1345 en later, van hun kant voerden de poorters van 1320 tot 1329 en nadien tot 1338, doch met minder gezag, het bewind te Gent. Van de verschillende regeeringen, die de stad van 1302 tot 1345 heeft gekend vormden de kleine neringen het stabiele deel. In alle regeeringen waren zij vertegenwoordigd. Het meest getroffen waren de wevers, die van 1320 tot Januari 1338, van alle deelneming waren uitgesloten.

Meermaals gebeurde het dat de Gentsche magistraat, hoe ze ook was samengesteld geen rekening hield met de uitvoering van de vredesverdragen of met de toepassing van zekere wetten. Zoo was door de Keure van 1296 bepaald dat de ontvangers slechts voor één jaar zouden worden aangesteld. Deze bepaling werd geenzins nageleefd. In 1305 liet Robrecht van Bethune toe dat een zekere Willem Schinkel en een zekere Jan van Valenchine die het vroeger reeds waren geweest, ook dat jaar ontvangers zouden zijn « behoudens de vrijheden van de stad ». Deze uitzondering werd mettertijd regel. Zooals medegedeeld bekleede Conte

Gualterotti het ambt van ontvanger van 1314-15 tot 1318-19. Tijdens het eerste bewind der hoofdmannen bleven sommige ontvangers jaren achtereen aan.

Spijt de vrede van Arques het bestaan van hoofdmannen verbood, bleven deze laatsten van 1320 tot 1329 en nadien onder één bedekten naam aan het bewind. Ook Jacob van Artevelde stoorde zich geenszins aan dit verdrag evenmin als de wevers toen ze, na den « Quaden Maendach » eenigszins den toestand beheerschten. Ook de dekens onderwierpen zich niet altijd aan de voorschriften. Naar deze bepaalden moesten op zijn minst twee jaar verlopen alvorens iemand opperdeken kon worden. In 1339 en 1340 was een zekere Yboens niettemin opperdeken van de kleine neringen (102). Het gebeurde zelfs dat bij afwezigheid van den graaf en zonder dezès toestemming nieuwe schepenen werden aangesteld. Dit geschiedde reeds in 1311 toen de wevers « firent li tisserans eschevins de cheulx qui leur pleut sans le licence de leur seigneur le comte de Flandres (103).

Ook tijdens het bewind van Van Artevelde werden schepenen gekozen zonder tusschenkomst van den graaf. De Gentsche schepenen, hoofdmannen, dekens « ende raet » beweerden echter dat alle « wettelicheden en de justicien binnen de stede « tijdens de afwezigheid van den graaf, waren » ghedaen bi beveelne, consentie en de ottroie van Oddine Naerboene, ontfanghere van Vlaenderen ende Clayse van den Belke, overballiu van Ghend. Ende vort(dat) de wettelichede ende justicien die men doen sal binnen der voorseiden stede, metten balliu Janne Van der Elst ofte... zouden geschieden « ten beveelne van den ontfanghere vorseid » (104).

Van 1302 tot 1345 werd de stad beheerscht door een pleiade families, die er naar streefden door een of meerdere leden in het stadsbestuur vertegenwoordigd te zijn. Zij poogden eveneens de verkiezing van hun kandidaten te bestendigen. Zoo was niet alleen een zekere Gelloet Damman, vader van een talrijk gezin, meermaals schepen doch ook zijn broer Lievin, zijn zonen Simoen, Lievin en Jan, en zijn schoonzoon Jacob Bette.

---

(102) Stadsarchief Gent. Gewijsde van dekenen: DEPAUW. Stadsrek. II, 2, 1, 365.

(103) J. VUYLSTEKE. *Cartulaire de la ville de Gand*. p. 184.

(104) Stadsarchief Gent: Jaerboek van de Keure 1339-40, fol. 4.

(105). Sommige lieden slaagden er in met een nieuwe regeering onder één hoedje te spelen en aldus jaren achtereen een bestuurspost te bekleden. Een typisch voorbeeld was Willem Van Vaernewijck. Deze was zijn politieke carrière als schepen begonnen in 1312, de periode van « Stedelijke Unie », maakte krachtig deel uit van de nieuwe regeering, die een overwicht aan de poorters verzekerde en steunde even krachtig het beleid van Van Artevelde, die de ambachten op het voorplan schoof. Na den moord op den opperhoofdman aarzeldé hij niet de politiek van een Denys, die met de wevers het gezag van Van Artevelde mede had helpen kelderen, aan te kleven. Andere lieden nog als de conservatief en trouw graafgezinde Salomon Borluut steunde Lodewijk van Nevers in zijn strijd tegen de Vlaamsche rebellen, die te Cassel werden verslagen, staakte zijn diensten voor de stad kort na de geslaagde revolutie van den makelaar Jacob van Artevelde, om zijn diensten met Lodewijk van Male, die de wevers mede hielp onderdrukken, te hernemen. Nog andere families hielden als het ware voor elke nieuwe regeering een candidaat-schepen klaar. Zoo speelde Symoen Joers een bijzondere rol tijdens het eerste bewind der hoofdmannen. Tijdens het bestuur van Van Artevelde was het Willem Joers (106). Na hem was het Jan Joers ((107), die tijdens de periode dat de stad in goede verstandhouding leefde met graaf Lodewijk van Male, met dezen meeliep.

De lieden, die na 1302 de stad bestuurden waren doorgaans welstellend of rijk. Dit gold zóó voor de vertegenwoordigers der ambachten als voor de poorters. Zooals destijds de ambitieuze patriciërs, streefden nu ook de poorters naar een verwantschap met adellijke geslachten (108). In hun verwaandheid deden zij zich « her » of « ser » noe-

---

(105) Stadsarchief Gent: Weezenboek, 1376-77, fol. 40, en Kerkarchief St. Jacobs, Armen n° 4 en 5; **Memorieboek**, I, 19-35 (Lievin) 68 (Jan); J. VUYLSTEKE: **gec. werk.** II, 990 (Symoen). Daar vader Gelloet Damman in 1310 huwde en hij in 1314 met Lievin getuige was in een zaak kan worden verondersteld dat bedoelde Lievin een broer was van Gelloet. In de rekeningen is er trouwens sprake van een Lievin, ser Raessone en een Lievin, ser Gelloetsone. Er wordt ook gewag gemaakt van een Lievin, filius Servaes (**Memorieboek** 63), een Lievin en Jan, beide zonen van Jan. (**Memorieboek**, 66); alsook van een Jan Damman up de Leie (**Memorieboek**, 72, Jacob Bette (**Memorieboek**, 86).

(106) **Memorieboek**, I, 50.

(107) **Memorieboek**, I, 70.

(108) Stadsarchief Gent: Jaerboeken van de Keure (J.B.K. 1365-66, fol. 47, 1349-50, fol. 34 v°; Rijksarchief Gent 1e carton: Oost-Eecloo 1329. DIERICX CH. *Mémoires sur la ville de Gand* (Gand 1815) I, 612.

men (109); en met « cnapen » of « pagen » omringen (110). Ze lieten zich ridder slaan (111), organiseerden spectaculaire steekspelen op de Vrijdagmarkt (112) en gingen in een tijd van troebelen, naar het voorbeeld van vele adellijke lieden, zich te lande in hun versterkingen verschansen (113). In de stad betrokken zij als hun voorgangers een steen (114) en teerden zóó op hun bezittingen binnen de poort als op hun goed, huizen, polders en moeren die zij elders in het graafschap bezaten, zelfs van de graaf gekocht hadden. Vele poorters hadden tevens een leen van den graaf of werden zijn raadsheer (115). De poorters schuwden de vermenging met niet « erfachtig » bloed. Zooals dit bij de erfachtige lieden van vóór 1302 het geval was trouwden de poorters of hun afstammelingen onder elkaar. Zij gingen echter ook met erfachtige personen, van wie vele blijkbaar nakomelingen van vroegere heerschers waren, en die thans in de ambachten waren opgenomen, huwelijken aan. Zoo huwde een Jacob Bette een dochter van Overleye (116), trouwden een Celien van Vaernewijck met een Jan de Gruutere (117), een Maria Rijnvisch met een Boudin Rim (118), een Lisane Sersanders met een Simoen van Vaernewijck (119), een Jan Borluut met een Margareta Damman (120), een Maria Van Artevelde met een Gelloet Dam-

-
- (109) *Memorieboek* I, 25 (Wenemaer), 39 (ser Clais ser Sanders).
 (110) *Stadsarchief Gent*: J.B.K.: 1349-50, fol. 57, en 1353-54, fol. 144.
 (111) Als Thomas en Willem van Vaernewijck, Boidin Rim, e.a.: de GHELLINCK d'ELSEGHEM-VAERNEWIJCK, *gec. werk.* 45-48-90-144. *Stadsarchief Gent*, Weezenboek: 1359-60, fol. 40^v.
 (112) DEPAUW. *Stadsrek.* II, 143 (Willem van Vaernewijck).
 (113) *ib.* I, 226-227 (Hughe de Jonghe en Pieter Damman).
 (114) Zooals Everdey de Gruutere in de Rijn-gasse, Willem van Vaernewijck in d'Onderstraat, Jacob van Overdwater en Jan Rabau op de Korenmarkt e.a. *Stadsarchief Gent*: J.B.K. 1378-79, fol. 4; 1374-75, fol. 23; DEPOTTER: *Gent*, 3^e reeks, 9^e aflev. 281.
 (115) Zie voor de families Rim en Van der Coutere: *Stadsarchief Gent*, J.B.K. 1357-58, fol. 13; 1353-54, fol. 1; 1360-61, fol. 14^v; 1386-87, fol. 31; 1365-66, fol. 47 en 55; 1376-77, fol. 61; *Archief Bisdom Gent*. Chartiers der Chartreuzen. Leenmannen waren de Vaernewijcks, de de Gruutere's e.a. DEPAUW. *Cart. Art.* 125; de GHELLINCK d'ELSEGHEM-VAERNEWIJCK: *gec. werk.* 133-102. Raadsheeren van Lodewijk van Nevers werden o.m. Macheleyn van St. Baafs, Jacob van der Hoyen, Thomas van Vaernewijck. DEPAUW. *Stadsrek.* I, 404.
 (116) *Stadsarchief Gent*. Archief St. Jacobskerk n° 14, 1369.
 (117) *Stadsarchief Gent*: J.B.K.: 1365-66, fol. 47.
 (118) *ib.* Weezenboek; 1355-56, fol. 26^v.
 (119) *ib.* J.B.K.; 1368-69, fol. 24^v.
 (120) *ib.* Weezenboek; 1359-60, fol. 13.

man (121), een Jan Borluut met een Maria Rim (122), een Hendrik de Ruede met een dochter Sersanders (123), een Trude Rim met een dochter van de Walle (124).

Vele poorters verhoogden hun aanzien in de stad als in het stadsbestuur door het stichten van een hospitaal (125), een godshuis (125bis), een klooster (126), een kapel (127). Als voorheen de patriërs beheerschten vele poorters of hun nakomelingen het Gentsche geestelijke leven. Zoo werden zij proost van een kerk (128), voogd over een hospitaal (129), bestuurder van de begijnen (130), prior van een klooster (131), enz. Andere poorters bedachten kloosters, hospitalen en liefdadige instellingen met geldelijken steun (132). Het aanzien van sommige schepenen was zoo groot dat de stad ze bedacht met geschenken als zij of een van hun kinderen trouwden of in een klooster traden (133).

Ook onder de vertegenwoordigers van de ambachten die schepenen, hoofdman of ontvanger werden, waren er talrijke lieden die voor geen rijken poorter moesten buigen.

Bezitters van steenen waren Jan en Simoen van der Sicke-

-
- (121) Stadsarchief Gent. Weezenboek 1376-77, fol. 40.
(122) DEPOTTER. Gent; 3e reeks, 10e aflevering 508.
(123) Stadsarchief Gent: J.B.K.; 1368-69, fol. 24v^o.
(124) Stadsarchief Gent. Charterboek. Alijnshospitaal, f. XI.
(125) Willem Wenemaer stichtte het Alijnshospitaal. DIERICX. *Mémoires sur la ville de Gand* (Gand 1815) II, 542. Zie ook J. de ST. GENOÏS. *Histoire de l'hospice de Wenemaer à Gand et de ses fondateurs* (Gand 1834) en *Documents relatifs à l'hospice St. Laurent à Gand* (Gand 1867) uitgegeven door de administratieve commissie der burgerlijke hospitalen van Gent.
(125bis) Gerard de Stoevere stichtte het gods of gasthuis « Portegale » dat voor wijkplaats, of nachtverblijf diende voor arme rondzwervende marskramers of straathandelaars, Stadsarchief Gent. Weezenboek 1453-54, fol. 80.
(126) Willem van Vaernewijck stichtte het klooster der Chartreuzen. SERRURE. *Vaderlandsch Muzeum*. IV, 349.
(127) DIERICX, *gec. werk*. II, 644.
(128) *ib.* *Mémoires sur les lois et coutumes et les privilèges des Gantois*. (Gand 1817) I, 316. DEPAUW. *Cart. Art. II*.
(129) Stadsarchief Gent. Burgerlijke hospitalen. Schreyboom 12 Aug. 1374; DE LIMBURG STIRUM. *Cartulaire de Louis de Male* (Bruges 1898) 151.
(130) J. BETHUNE. *Cartulaire du Béguinage de St. Elisabeth à Gand* (Bruges 1883) n° 94, p. 67.
(131) A. VAN LOKEREN. *Histoire de l'abbaye de St. Bavon et de la crypte de St. Jean à Gand* (Gand 1855), 118.
(132) DIERICX. *Mémoire sur la ville de Gand*: II, 360. DEPAUW. *Cart. Art. 273-25-575-64*. Ook met gronden.
(133) DEPAUW. *Stadsrek*. II, 102.

len (134), Boidin van de Walle (135), Jan Borluut (136), Jurdaen Sersanders (137) e.a. Andere lieden beschikten over een fabriek (138). Ook deze schepenen hadden bezittingen, huizen, weiden en moeren in het graafschap (139).

Vele lieden uit de kleine neringen als de wijnheeren Simoen ser Thomaes en Jan Minneman (140), de vischhandelaars Clais Commer en Jan Demoor (141), de vleeschhouwers Michiel en Joes Deynoet (142), de hostellers Jurdaen Sersanders en Symoen Van der Sickelen (143), zelfs volders als Jan van Dessel (144) waren meermaals pachters van de stedelijke inkomsten. Rijk vooral waren de hostellers die voor het uitoefenen van hun bedrijf aan de stad een borgsom van 2000 ponden parisis moesten storten (145).

Vele lieden uit de ambachten, die van het stadsbestuur deel uitmaakten waren « vermaagschapt » met poortersfamilies, (146)

-
- (134) DEPAUW. Stadsrek. II, 556-406. DE LIMBURG-STIRUM. Souvenirs archéologiques de la ville de Gand, XIII La Grande Faucille. (Gand sans date) 1 en 2.
- (135) DIERICX CH. Mémoire II, 223; DEPAUW. Stadsrek. II, 546.
- (136) ib. II, 125; DEPAUW. Stadsrek. II, 552.
- (137) Stadsarchief Gent. Weezenboek; 1354-55, p. 302-303. DEPAUW. Stadsrek. II, 547.
- (138) Archief St. Nikolaaskerk. Carton H. 1357 (Boidin van de Walle).
- (139) Jurdaen Sersanders bezat met zijn broeders Nicolas en Daneel het Sersanderwal, moeren te Wachtebebe, erven te Erpe, te Bouchaute, enz. V. VAN DER HAEGHEN. Het klooster ten Walle en de abdij van den Groenen Briel (Gent 1888) n° 12; F. DEPOTTER. Petit Cartulaire de Gand (Gand 1885) 31. Stadsarchief Gent. Weezenboek 1354-55, fol. 302-303, en 1358-59, fol. 220 en J.B.K. 1362-63, fol. 15. Rijksarchief Gent. Oost-Eecloo 2^e carton. 31. Jaar 1357. Voor den makelaar Jacob van Artevelde zie P. ROGGHE, gec. werk. I, 18. Voor Jan Breebaert V. VAN DER HAEGHEN. gec. werk. 24. Voor de Van der Sickelen zie DE LIMBURG-STIRUM, gec. werk. en Stadsarchief Gent. J.B.K. 1368-69, fol. 46. F. DEPOTTER. Petit Cartulaire. 321.
- (140) DEPAUW. Stadsrek. I, 254-366; II, 2-268.
- (141) ib. I, 3-256-368.
- (142) ib. I, 256-368, II, 4.
- (143) ib. I, 108-254.
- (144) ib. I, 111.
- (145) Ook de pachters moesten een borg van 2.000 p.p. storten. De borgen voor een hostellier waren ten getale van een tot vijf. De bijzonderste hostellers waren: Boudin Ute Meerham, Jan Scinkel, Jan van der Sickelen, Lievin Braem, Gillas Naes, Lievin Everbout, Jacob Willebaert, Jan van Roeselaere, Gilles van der Pale, Jan Borluut en zijn zoon Pieter. DEPAUW. Stadsrek. II, 541 tot 560.
- (146) De Borluut's met de Damman's, de Van de Walle's met de Rimen, de Rimen met de Damman's, de Rijnvisschen met de Bette's, de Van Artevelde's met de Damman's, de Pape's, de Borluut's, de Alin's. DEPAUW. Cart. Art. 291-324-349-859. Stadsarchief Gent. Weezenboek: 1359-60, fol. 13 en 1376-77, fol. 40.

zelfs met adellijke (147). Evenals de poorters-schepenen werden deze lieden door de stad bedacht met geschenken bij feestelijke gelegenheden (148). Hun aanzien was soms zoo groot dat andere Vlaamsche steden ze eveneens met geschenken begiftigden. Deelen wij nog mede dat sommigen ook raadsheer van den graaf werden (149).

Het is verkeerd te meenen dat de lieden die de volders en de wevers in het stadsbestuur vertegenwoordigden, proleten waren. Wie aandachtig en geduldig de stadsrekening in kijkt zal constateeren dat een Jan van Calcine, een Jan van der Vloet, een Geeraert Denys, een Pieter Mabesone, een Jan de Lange, een Willem de Merseman, een Jan de Timmerman, een Willem van Huse, en anderen alles behalve arme stumperds waren. In de jaren waarin ze geen stadsambt bekleedden als in dezen waarin ze als schepen, hoofdman of ontvanger fungeerden, drevén ze evenals andere schepenen, majores of poorters (150) winstgevende zaken met de stad (151). Dat vele wevers rijk waren bewijst ons frap-pant een Willem de Merseman, die een tijd raadsheer van den graaf werd, in 1327 met de rijkste poorters geld leende aan de stad, die in nood verkeerde, en aan de stad zakken wol kocht (152). Vele wevers — het zullen beslist wel geen proleten zijn geweest — werden evenals Willen de Merseman en poorters als Thomas van Vaernewijk raads-

(147) DEPAUW. Cart. Art. 269-125.

(148) » Stadsrek. II, 20-22-102-103.

(149) » Cart. Art. 270-271. Werden raadsheeren o.m. Symoen ser Thomaes, Willem de Merseman, Jan van Steenbeke, Jan van der Vloet. DEPAUW. Stadsrek. II, 34-36-205, I, 404.

(150) Als Willem en Thomas van Vaernewijk, Symoen ser Thomaes, Pieter van Coudenhove, Boidin Rugginstul, Jan Willade, Jurdaen Sersanders e. a. DEPAUW. Stadsrek. I, 233, II, 17-23-191-192-282.

(151) DEPAUW. Stadsrek. I, 155-49-384-391, II, 25-196-194-476-477. Hoe scherp soms de reglementen der ambachten en de stedelijke voorgeboden betreffende de nijverheden ook waren, toch was onder de wevers en de volders vrijen handel in wolwerk of laken toegestaan. Eerst in 1358 vernemen wij dat het aan de drapiers en aan de wevers is verboden handel in wijn en graan te drijven. ESPINAS ET PIRENNE. *gec. werk.* II, 476 n° 477. Er was echter geen sprake van laken. Nochtans was het bv. aan een makelaar verboden tegelijk wever te zijn, aan een wever verf te verkoopen, enz. *ib.* II, 487 n° 459 en 430 n° 431. De wevers konden zooals dit bij andere ambachten het geval was, hun productie opdrijven, daar het de ambachten blijkbaar vrij stond de werkuren te bepalen. *ib.* II, 481-482, n° 453. Er was echter kapitaal noodig. Daarover beschik-ten zeker vele wevers — misschien waren er ook drapiers in het ambacht op-geteekend — die anders wel geen handel zouden drijven. Het geval Willem de Merseman is desbetreffend zeker kenmerkend.

(152) DEPAUW. Stadsrek. I, 267. Ook de volder Pieter van de Ovene kocht zak-ken wol van de stad. DEPAUW. Cart. Art. 95.

heer van den graaf (153). Interessant is het ook nog te vernemen dat sommige volders als Gilles van Contelsfoerde e.a. en ook wevers als zoovele andere poorters over een eigen zegel beschikten (154). Deelen wij ook nog mede dat in de eerste helft als in de tweede van de XIVe eeuw de « veeten en verden » tusschen families, die over de stad heerschten, voort bestonden (155). Dat het leven van vele schepenen niet altijd bijzonder stichtend was blijkt uit het bestaan van vele natuurlijke kinderen (156) en vooral uit het schaken van vrouwen (157), wat, spijt de tusschenkomst van 's graven baljuw, soms door de schepenen werd geduld.

* * *

Als wij tot slot van deze studie het Gentsche stadsbestuur uit de eerste helft van de XIVe eeuw in zijn samenstelling en zijn ontwikkeling vergelijken met de regeeringen der beruchte XXXIX uit de vorige eeuw, springen er dadelijk twee groote verschillen in het oog. Niet alleen hebben de heerschers van voor 1302 hun handelsmonopolies moeten opgeven maar ook den schependraad en de andere belangrijke bestuursambten voor niet-erfachtige lieden moeten openstellen. Na 1302 was er van een gesloten kaste van leiders definitief geen sprake meer. De verderfelijke geest en het egoïstisch streven, die zoozeer de patriciërs uit de vorige eeuw geestdriftig maakten, hadden echter bij de nieuwe gezagsvoerders diepe sporen nagelaten. Ofschoon naar allen schijn de eenvoudige wever als de lakensnijder, de wisselaar als de wagenmaker tot een ambt was toegelaten, waren het in werkelijkheid in hoofdzaak kapitaalkrachtige lieden die het bewind veroverden. Als voorheen doch op een niet zoo uitsluitende wijze was het nieuwe bestuursapparaat gegrondvest op het kapitaal. Al is het mogelijk, bijzonder gelet op de regeering van Jacob

(153) Waren wevers: Willem de Merseman, Jan van Steenbeke, Jan van der Vloet, zie nota 149.

(154) DEPAUW. Cart. Art. 124. Hadden een eigen zegel de wevers de Timmerman, Van der Vloet, Van Wackine, Van Steenbeke e.a.

(155) Over deze veeten verschijnt eerlang een korte studie van onze hand.

(156) DEPAUW. Cart. Art. 284. Stadsarchief Gent. J.B.K. 1373-74, fol. 18. Weezenboek 1388-89, fol. 60, enz.

(157) Zoo hield de hostellier Jan Rim gedurende vijf weken een vrouw in zijn huis opgesloten, werd de dochter van Boudin De Berre met geweld outvoerd. DEPAUW. Cart. Art. 106.

van Artevelde, dat ook op proleten een beroep werd gedaan om als schepenen te fungeeren, toch blijkt het niettemin vast te staan dat de stad gedurende de eerste helft van de XIVe eeuw werd gedomineerd door een aristocratie van min of meer begoede lieden. Deze waren de nakomelingen van de oude patriciërs en waren door middel van de ambachten doch vooral door tusschenkomst van de poorterie tot de macht gekomen. Daar kwamen bij talrijke homines novi voor een deel opgenomen in de ambachten en peringen, voor een ander in de poorterie.

Bij de majores, poorters of niet, die na 1302 regeerden, ontwikkelden zich dezelfde kenmerkende neigingen als bij hun beruchte voorgangers. Ook zij poogden hun macht en gezag uit te breiden en deze aan hun kinderen over te zetten. Zoo riepen zij een niet erkende erfachtigheid, geheel bepaald door de omstandigheden, in het leven. Geleid door de poorters die het vranke voorbeeld van hun ouders of verwanten niet hadden vergeten, streefden de majores samen met de poorters naar een bloedverwantschap met adellijke families wier handel en wandel zij poogden na te volgen of naar een onderlinge vermenging. Op deze wijze met elkander vertrouwd, kleefden zij den geloofsijver aan die destijds de patriciërs vervulden en brachten als deze onder diverse vormen hun steun aan de kerk en de openbare weldadigheid. Zoo leefden zij de vele veeten mede die in de XIVe eeuw nog regel waren en toonden zich, in zeden en gewoonten de trouwe opvolgers van een voorbije geslacht van heerschers.

Wanneer het, spijt dit alles, gedurende de eerste helft van de XIVe eeuw nooit tot een volledige verstandhouding en eenheid onder de majores is gekomen, dan is dit te wijten aan een paar belangrijke factoren. In de eerste plaats lokte de splitsing der beroepen, waarnaar vele majores hun bestaan moesten regelen, in dien tijd een vinnigen strijd van belangen uit waaraan niet kon worden weerstaan.

Daar komt bij dat de kring der majores, door het samenkomen van poorters en homines novi, mettertijd was verbreed, wat de kansen op verrijken moest verminderen. Aan den anderen bewoog zich een onstuimig nijverheidsproletariaat, waaraan de belangen van vele majores gekoppeld waren en dat deze laatsten, in weerwil van hun verlangen naar de oogen moesten zien. Ten slotte oefenden, in meerdere mate dan zij in de vorige eeuw de sympathieën, verdeelden, nationale en zelfs internationale drijfveeren van politieken en economischen aard op vele

majores een beslisten invloed uit, die hen tegen elkander moest keeren.

Vandaar de afwisselende regeeringen in vele gevallen, gestuwd door het proletariaat doch steeds geleid door majores. Eens aan de macht namen de nieuwe bewindvoerders een voorbeeld aan hun onmiddellijke voorgangers. Naast majores die van elke revolutie of evolutie een deugd maakten, poogden zij op hun beurt de erfachtigheid van hun macht door te zetten en bleven de traditie trouw door de grafelijke inmenging in de stadszaken te bestrijden. Dat het streven naar ervachtigheid tot wanbesturen leidde was natuurlijk. De vele gepleegde misbruiken, vooral van financieelen aard, waren als het ware een anderen trek die de majores van na 1302 van hun voorgangers hadden overgeerfd.

Kortom van een waar democratisch regime, van een directe vertegenwoordiging van het volk kan er betreffende de voornaamste bestuursposten, geen sprake zijn in de eerste helft van de XIVe eeuw. Het was een aristocratie van majores, die alle eigenschappen en gebreken van hun voorgangers in zich droegen, die Gent domineerde. Het was een klik van politiciers, machtsdronken en gedreven door winstbejag, die een roemlooze traditie van jaren, voortzette.